

Узагальнення вивченого з теми «Лексикологія»

Мета уроку: закріпити й узагальнити здобуті учнями знання з даної теми; формувати вміння використовувати в мові слова з переносним значенням, розрізняти різні групи слів за значенням; виховувати пошану до свого народу та почуття прекрасного.

Засоби навчання: підручник О. Глазової, Ю. Кузнецова «Рідна мова. 5 клас» (Київ, «Освіта», 2005), магнітофон (звук птахів), тлумачний словник, словник синонімів, словник антонімів, роздавальний матеріал (зі змістом вірша).

Тип уроку: урок узагальнення набутих компетентностей.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

✓ *Перевірка домашнього завдання.*

Учні зачитують твори на тему: «Ой весна-красна» (зі словами в переносному значенні, прислів'ями, різними групами слів за значенням).

✓ *Слово вчителя.*

1. А чи цікавилися ви, коли насправді починається весна?
2. А чому вона так називається? Які слова вам нагадує слово «весна»?

Бачу, що ви цікавитесь народними повір'ями, звичаями, літературою, стежите за змінами в природі. І це не випадково. Вам не спадало на думку, що ми де в чому нагадуємо пори року? Наприклад, ви, наймолодше покоління, тотожні з весною — початком зародження життя, і саме з вас, найменшого покоління рідного народу, виростуть освічені, розумні люди, патріоти Батьківщини.

III. Повідомлення теми, мотивація навчальної діяльності.

✓ Слово вчителя.

Сьогодні на уроці ми з вами повторимо все вивчене з теми «Лексикологія», у такий спосіб узагальнимо здобуті знання й підготуємось до успішного написання контрольної роботи.

Записують у зошити дату, тему уроку.

✓ Гра «Весняні слова».

1. Чи подобаються вам слова: *брунька, лелека, пролісок, веснянка*? Від них чомусь і на душі стало світліше. А чому? Мабуть, тому що ці слова нагадують про весну.
2. Доберімо синоніми до слів *лелека* (чорногуз, бусол, бусько); *радісний* (веселий, усміхнений, щасливий, збуджений).
3. Доберіть до слова *весело* антонім.

✓ Гра «П'ятий зайвий».

1. Смуток, журба, скорбота, сміх, печаль.
2. Сильний, дужий, слабкий, потужний, міцний.
3. Лагідно, любо, приязно, сердито, привітно.

✓ Гра «Я — лексиколог».

1. З'ясувати лексичне та граматичне значення слів: *брунька, веснянка*. (*Брунька — це не розвинена квітка, брость; веснянка — народна обрядова пісня з іграми й танцями, у якій оспівується весна, надії на щедрий урожай; брунька — іменник, жін. рід, одн.; веснянка — іменник, жін. рід, одн.*).
2. Введіть слово *долі* в словосполучення або речення, щоб довести, що це омонім.

✓ Слово вчителя.

Отже, все в природі взаємозв'язане: із приходом весни пробуджується природа, яскравіше світить сонечко, довшають дні, прилітають перелітні птахи...

До речі, у народі вважається першою ознакою весни свист байбака (бабака) — великого гризуна, який живе в степу в норі, з ранньої осені і до пізньої весни впадає в сплячку, цінна своїм хутром і шкірою; а другою ознакою весни є повернення перелітних птахів.

А які народні прикмети чи прислів'я, пов'язані з приходом весни, ви можете пригадати?

✓ **Гра «Хто більше?».**

У класі три ряди — це три команди. Почергово, один за одним, кожен учасник вашої команди підходить до дошки і записує пригадане прислів'я, приказку чи прикмету про весну. Виграє та команда, яка запише найбільше народних приказок, прислів'їв та прикмет. (*Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає. Ранні ластівки — щасливий рік.*)

✓ **Командна гра.**

Розгорніть підручники на сторінці 203-ій, вправа №594. Ті, у кого є словнички, виписують виділені слова і з'ясовують їх лексичне, а потім — граматичне значення; перший ряд до виділених слів добирає антоніми; другий ряд виписує слова в переносному значенні; третій ряд добирає синоніми до виділених слів.

✓ **Гра «Я — майстер художнього слова».**

Зверніть увагу на дошку. Тут записані незакінчені речення. Доповніть їх порівняннями, ужитими в переносному значенні (*повторюємо про порівняння*).

1. Озеро поблискує на сонці, ніби...
2. Журавлине курликання в піднебесі нагадує...
3. У душі все помолоділо, мов...

Орієнтовні порівняння: прозорий кришталь, радіє весняним промінчикам; легенький бентежний передзвін; вербове пагіння, яке розпускається ранньою весною.

Позначити й обґрунтувати вивчені орфограми.

✓ **Гра «Я — поет».**

Весна — це й свого роду мрія — мрія про краще майбутнє... У вас у кожного на парті є аркуші з рядками вірша Дмитра Павличка «Мрія». Вам потрібно записати вірш, добираючи серед синонімів (*а що таке синоніми?*) із дужок такі слова, які забезпечили б перехресне римування рядків (*пригадаймо римування*).

Як виросту, збудую (*дім, будинок, хату*).

На хаті колесо (*приладною, приб'ю, прикріплю*).

А там я поселю (*крилату, летючу, літаючу*)

Лелечу, клекітну (*родину, сім'ю, пару*).

Нехай розводиться (*селиться, гніздиться*)
По всіх деревах і (*будинках, хатах, оселях*),
Нехай мені щоночі (*здається, сниться, ввижається*),
Що я літаю, наче (*пташка, птиця, птах*).

V. Підсумок уроку.

✓ *Оцінювання навчальних досягнень.*

VI. Пояснення домашнього завдання.

1. Написати казку про різні групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми.
2. Підготуватися до контрольної роботи.

Г. В. Білоус

Правила вживання апострофа

Мета уроку: повторити, систематизувати й узагальнити знання учнів про апостроф, удосконалити навички правильної вимови й написання слів з апострофом; розвивати логічне мислення, уяву, мовлення; виховувати доброту, чуйність до чужої біди, бажання допомогти.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і формування опорних умінь і навичок.

Форма уроку: урок-подорож.

Засоби навчання: підручник О. Глазової, Ю. Кузнецова «Рідна мова. 5 клас» (Київ, «Освіта», 2005), дидактичний матеріал, плакат-малюнок «Царство Апострофа», таблиця «Уживається — не вживається», орфографічні словники.

Перебіг уроку

I. Актуалізація опорних знань.

II. Повідомлення теми, мотивація навчальної діяльності.

✓ *Слово вчителя. Введення в гру.*

Увага! Увага!

Трапилась непередбачена пригода. Хочете довідатись — яка?

Слухайте...

Не за морями глибокими, не за горами високими, а в мовознавчій державі жив-поживав цар Апостроф. Гордо походжав він перед своєю родиною. А коли збереться все сімейство на нараду, то його величність вихваляється:

У рідній мові я вживаюсь,
Апострофом називаюсь,
Вередливий я й дивак,
У мові я не зайвий знак.

І кожен повинен був визнавати важливість його величності Апострофа. Гнів і обурення проймали все його ество, коли хтось не виконував його наказів, не вчив правил. Тоді він уживав рішучих заходів, йшов у наступ. Якось слуги донесли йому, що в одній із шкіл п'ятикласник на ім'я Лук'ян не підкорився волі царя, не забажав вивчити жодного правила про апостроф і навіть у своєму імені допустив помилку. Розсердився цар Апостроф і вирішив поквитатися з незнайком. Він наказав слугам схопити Лук'яна, кинути у в'язницю, а що найстрашніше — позбавити його імені.

Друзі! Ви ж хочете допомогти вашому однолітку: повернути ім'я, визволити його?

Нам пора вирушати в мандрівку до царя Апострофа. Але доведеться здолати низку перешкод. Ви не боїтесь? Ми зможемо перемогти тільки разом, бо в дружбі — сила. Нам потрібно добре засвоїти всі паролі-правила царя Апострофа і виконати всі його завдання.

✓ *Запис теми уроку.*

III. Засвоєння нових знань і формування опорних умінь і навичок.

✓ *Слово вчителя.*

У молодших класах ви ознайомились із правилами написання апострофа. Які з них ви пригадуєте? За яких умов пишемо апостроф?

✓ *Гра «Хто більше?».*

Двоє учнів біля дошки записують приклади слів з апострофом. Усно вводять їх у речення.